

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การค้าชายแดนและผลกระทบต่อชุมชน กรณีศึกษา : ประตุการค้าสี่แยกอินโดจีน จังหวัดพิษณุโลกครั้งนี้ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะดังนี้

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาพัฒนาการทางการค้าและรูปแบบของการค้าชายแดน กรณีศึกษาประตุการค้าสี่แยกอินโดจีน
2. ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการค้าชายแดนที่เกิดขึ้น กรณีศึกษาประตุการค้าสี่แยกอินโดจีนและผลกระทบของการค้าชายแดนต่อชุมชน
3. ศึกษาสภาพเศรษฐกิจ-สังคม วิถีชุมชนและขนาดของมูลค่าการค้าชายแดน ประชากรและตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย

1. ประชาชนในพื้นที่
2. เจ้าหน้าที่/บุคลากร ภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง
3. ผู้นำชุมชน/ผู้สูงอายุในพื้นที่
4. ผู้บริโภคสินค้า

โดยผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพ ซึ่งผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้

ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากประชาชนในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกและจังหวัดใกล้เคียงประกอบด้วย จังหวัดอุดรดิตถ์ จังหวัดพิจิตร จังหวัดสุโขทัย จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดตาก และจังหวัดกำแพงเพชร โดยใช้การสุ่มแบบอย่างง่าย (Simple Random) จำนวนจังหวัดละ 50 คน จาก 7 จังหวัด รวมทั้งหมด จำนวน 350 คนพบว่า

ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 296 คน คิดเป็นร้อยละ 85.58 มีอายุ 30-40 ปี จำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 34.57 มีสถานภาพสมรส จำนวน 253 คน คิดเป็นร้อยละ 72.28 มีอาชีพเกษตรกรหรือรับจ้างและอื่นๆ จำนวน 138 คนคิดเป็นร้อยละ 39.43 มีวุฒิการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช. จำนวน 142 คนคิดเป็นร้อยละ 37.37 มีรายได้ 5,000 – 10,000 บาท จำนวน 228 คน คิดเป็นร้อยละ 65.14

ในส่วนผลกระทบเกี่ยวกับการค้าชายแดนที่มีผลกระทบต่อชุมชนในแต่ละด้านมีดังต่อไปนี้คือ ด้านเศรษฐกิจ มีผลกระทบอยู่ในระดับมาก โดยมีการเคลื่อนย้ายแรงงานนอกพื้นที่เพิ่มมากขึ้น คนในพื้นที่มีรายได้เพิ่มขึ้น การค้าอนุกรมมีมากขึ้น และมีการลงทุนทางการค้าเพิ่มขึ้นตามลำดับ

ด้านสังคม พบว่ามีผลกระทบอยู่ในระดับมาก คือ การปฏิสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ปัญหาโรคติดต่อจากคนต่างพื้นที่ ปัญหาการลักลอบเข้าเมือง ปัญหายาเสพติด การอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาของคนนอกพื้นที่ และสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบชุมชนพื้นบ้านเปลี่ยนแปลงไป ตามลำดับ

ผลกระทบด้านท่องเที่ยว พบว่าได้รับผลกระทบในระดับมาก คือธุรกิจการท่องเที่ยวในด้านต่างๆ เช่นโรงแรม ที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก มีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น จำนวนนักท่องเที่ยวมากขึ้น และชุมชนเป็นที่รู้จักมากขึ้น ตามลำดับ

ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม พบว่าได้รับผลกระทบในระดับมาก คือมีการบุกรุกพื้นที่ทั้งบนบกและแม่น้ำ ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย วงจรชีวิต ระบบนิเวศของธรรมชาติเปลี่ยนแปลง(สำหรับไม่มี ปลาในแม่น้ำลดลง สภาพอากาศเปลี่ยนแปลง) มลพิษต่อสิ่งแวดล้อม เช่น น้ำเสีย คุณภาพน้ำ มลพิษอากาศ การจราจร และส่งผลเสียต่อสุขภาพ(ฝุ่นละอองจากการก่อสร้างการขนส่ง) ตามลำดับ

การวิเคราะห์ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลคือ การวิเคราะห์เอกสาร (Document Research) โดยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎีต่างๆ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participation Observation) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Interview) ซึ่งผลการวิจัยพบว่า

พัฒนาการทางการค้าและรูปแบบของการค้าชายแดนกรณีศึกษาประตูการค้าสี่แยกอินโดจีน

จากการศึกษาพบว่าการค้าชายแดนมีบทบาทต่อเศรษฐกิจของประเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในเขตพื้นที่ประตูการค้าสี่แยกอินโดจีนที่มีพื้นที่เชื่อมโยงที่ทำการวิจัย โดยเฉพาะอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ซึ่งขยายตัวได้ดีเนื่องจากศักยภาพการเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านในอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน และยังมีเชื่อมโยงไปยังเขตเอเชียใต้ ซึ่งภาครัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของศักยภาพดังกล่าว จึงมีนโยบายสนับสนุนการพัฒนาการค้าชายแดนภาคเหนืออย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเห็นได้ว่าความก้าวหน้าของการดำเนินงานตามนโยบายที่สำคัญได้ส่งผลต่อการพัฒนาการค้าชายแดนและด่านชายแดน ในเขตพื้นที่ที่ทำการศึกษาคือ มีจุดผ่านแดนถาวร คือ ช่องบ้านภู่ และช่องบ้านห้วยต่าง ๆ จังหวัดอุตรดิตถ์ และมีด่านศุลกากรคือ ด่านแม่สอดในจังหวัดตาก ซึ่งด่านแม่สอดในจังหวัดตากเป็นด่านชายแดนที่มีสัดส่วนการค้าที่สูงที่สุด

รูปแบบการค้าชายแดน

รูปแบบการค้าชายแดน มีรูปแบบที่เป็นทั้งการค้าในระบบและการค้านอกระบบ การค้าในระบบเป็นการค้าที่ถูกต้องตามกฎหมาย โดยผู้นำเข้า-ส่งออก จะทำการนำเข้าและส่งออกสินค้าผ่านพิธีการศุลกากรโดยมีการเสียภาษีอย่างถูกต้อง ส่วนการค้านอกระบบมีการลักลอบทำการค้าตามแนวชายแดนจุดที่มีการลักลอบนำเข้า ได้แก่ บริเวณแม่น้ำเมย การค้าแบบนี้เรียกว่า การค้าลอยน้ำ นอกจากนี้ยังมีลักษณะดังต่อไปนี้คือ มีลักษณะการค้าขนาดเล็กและขนาดกลางของประชาชนหรือผู้ประกอบการที่อยู่ใกล้บริเวณชายแดน ส่วนใหญ่มักเป็นสินค้าอุปโภคบริโภค สินค้าทางการเกษตร และของป่า จากการขยายตัวอย่างรวดเร็วของการค้าและการลงทุนการค้าชายแดนจึงเกี่ยวข้องกับบริษัทใหญ่ในศูนย์กลางมากยิ่งขึ้น สัดส่วนการค้าของประชาชนและผู้ประกอบการรายย่อยมีแนวโน้มลดลง ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคของการค้าชายแดนได้ในระยะยาว

การขยายพื้นที่ทางการค้า

การขยายพื้นที่ทางการค้าพบว่า มีเหตุผลที่การค้าชายแดนไทยขยายตัวที่สำคัญได้แก่

1. การดำเนินนโยบายปฏิรูปและเปิดประเทศของจีน ทำให้จีนกลายเป็นโรงงานโลกและแหล่งลงทุนสำคัญในภูมิภาค
2. การปรับนโยบาย 3 ประเทศอินโดจีน คือ เวียดนาม ลาว กัมพูชา ทั้งหมดได้เข้าสมาชิกกลุ่มประเทศอาเซียน นอกจากนี้พม่าได้เลิกแนวทางสังคมนิยม หันมาใช้ระบบตลาด และได้เข้าร่วมกลุ่มอาเซียน
3. การปรับนโยบายของทางการไทยที่มุ่งเปลี่ยนสนามรบเป็นตลาดการค้า
4. การสนับสนุนของสถาบันการเงินได้แก่ธนาคาร เพื่อการพัฒนาเอเชียและธนาคารโลก
5. การขยายตัวของเศรษฐกิจในภูมิภาคนี้ ซึ่งทำให้การค้าระหว่างกันขยายตัวตามไปด้วย

สำหรับการขยายพื้นที่ทางการค้ามีโครงการสำคัญของการค้าชายแดนไทย มี 2 โครงการใหญ่ ได้แก่ โครงการหกเหลี่ยมเศรษฐกิจซึ่งเกี่ยวข้องกับ 6 ประเทศได้แก่ ประเทศจีนตอนใต้ พม่า เวียดนาม ลาว ไทย กัมพูชา และโครงการสามเหลี่ยมเศรษฐกิจซึ่งมีประเทศที่เกี่ยวข้องได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย และ

ภาวะการค้าชายแดนโดยภาพรวม

ปี 2555 การค้าชายแดนของประเทศไทยกับ ACMECS (Ayeyawady – Chao Phraya – Mekong Economic Cooperation Strategy) มีมูลค่า 25,355.05 ล้านดอลลาร์สหรัฐ มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 14.26 แบ่งออกเป็นการส่งออก 17,206.92 ล้านดอลลาร์สหรัฐ มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น ร้อยละ 11.98 การนำเข้า 8,148.12 ล้านดอลลาร์สหรัฐ มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น ร้อยละ 19.42 สำหรับปี 2556 เดือนมีนาคม การค้าของประเทศไทยกับ ACMECS

(Ayeyawady – Chao Phraya – Mekong Economic Cooperation Strategy) มีมูลค่า 6,767.17 ล้านดอลลาร์สหรัฐ มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น ร้อยละ 17.28

การส่งออก

ในปี 2555 มีมูลค่าการส่งออก 17,206.9 ล้านดอลลาร์สหรัฐ มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น ร้อยละ 11.98 สำหรับปี 2556 มีมูลค่าการส่งออก 4575.01 ล้านดอลลาร์สหรัฐ มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.00 สินค้าที่ส่งออกที่สำคัญของไทย ได้แก่ น้ำมันสำเร็จรูป เครื่องจักรกลและส่วนประกอบของเครื่องจักรกล รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ เป็นต้น

สินค้าที่ส่งออกที่มีศักยภาพสูง ได้แก่ เครื่องดื่ม มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยปีละ 30.20% น้ำมันสำเร็จรูป มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยปีละ 18.41 % เครื่องสำอาง สบู่และผลิตภัณฑ์รักษาผิว มีอัตราการลดลงเฉลี่ยปีละ 13.01% เคมีภัณฑ์ มีอัตราเติบโตเฉลี่ยปีละ 12.94% รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ มีอัตราการลดลงเฉลี่ยปีละ 6.41 %

การนำเข้า

ในปี 2555 มีมูลค่าการนำเข้า 8148.1 ล้านดอลลาร์สหรัฐ มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น ร้อยละ 19.42 สำหรับปี 2556 มีมูลค่าการนำเข้า 782.4 ล้านดอลลาร์สหรัฐ มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 144.46 สินค้านำเข้า ที่สำคัญได้แก่ ก๊าซธรรมชาติ เครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน สินแร่โลหะอื่นๆ เศษโลหะและผลิตภัณฑ์ ผักและผลไม้ และเหล็กและผลิตภัณฑ์จากเหล็ก เป็นต้น สินค้านำเข้าที่มีศักยภาพสูง ได้แก่ รถจักรยานยนต์ มีอัตราการลดลงเฉลี่ยปีละ 346.23% เครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยปีละ 120.97% ผักผลไม้และของปรุงแต่งที่ทำจากผัก ผลไม้ มีอัตราการลดลงเฉลี่ยปีละ 69.36% เครื่องจักรไฟฟ้าและส่วนประกอบ มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยปีละ 46.46% และพืช ผลิตภัณฑ์จากพืช มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยปีละ 41.35%

ผลกระทบของการค้าชายแดนต่อชุมชน

จากการสอบถามและการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุในพื้นที่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในส่วนภาครัฐบาลได้แก่ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องพบว่า การค้าชายแดนส่งผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจคือ ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น และได้บริโภคสินค้าในราคาที่ถูกลง สินค้าที่นำมาจำหน่ายมีความหลากหลาย มีการเคลื่อนย้ายสินค้าช่วยให้เกิดการจ้างงานในพื้นที่ มีการลงทุนทางการค้าเพิ่มขึ้น การค้านอกกระบวนมีมากขึ้น ค่าแรงภายในประเทศที่สูงขึ้นส่งผลให้อุตสาหกรรมใช้แรงงานเข้มข้นอาจย้ายฐานการผลิตไปประเทศเพื่อนบ้าน และยังเป็น การเปิดโอกาสให้หลายประเทศลงทุนในประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น

ผลกระทบทางด้านสังคม

พบว่าประชาชนมีจำนวนเพิ่มขึ้นจากคนในพื้นที่และแรงงานนอกพื้นที่ มีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมอย่างเห็นได้ชัด การประกอบอาชีพทางการเกษตรลดลงเนื่องจากการครอบครองที่ดินหรือพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลง มีการซื้อขายที่ดินทั้งที่มีเอกสารสิทธิ์และไม่มีเอกสารสิทธิ์โดยเฉพาะติดกับแม่น้ำ มีปัญหาโรคติดต่อจากคนต่างพื้นที่เพิ่มขึ้น มีค่านิยมในการบริโภคสิ่งฟุ่มเฟือยมากขึ้น มีการจับจ่ายใช้สอยในสิ่งที่ไม่จำเป็นเช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า วัสดุอุปกรณ์การสื่อสาร เครื่องประดับ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม วิถีชีวิต การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทางด้านวิชาการ ด้านการแพทย์ ด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์บนพื้นฐานของความร่วมมือในภูมิภาค มีการลักลอบนำเข้าสินค้าที่ผิดกฎหมาย ระบบการคมนาคมจะดีขึ้นสามารถขนส่งได้รวดเร็วและหลากหลาย ขณะเดียวกันปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นคืออาชญากรรม ทำให้เกิดปัญหามลพิษ มีการใช้แรงงานต่างด้าว ระบบการศึกษาและสาธารณสุขจะดีขึ้น ทำให้เกิดการแพร่กระจายยาเสพติด ทำให้เกิดปัญหาการใช้แรงงานเด็กและแรงงานต่างด้าว ทำให้เกิดปัญหาชุมชนแออัด ทำให้เกิดการติดสินบนกับเจ้าหน้าที่รัฐ ทำให้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนเป็นที่รู้จัก

ด้านการท่องเที่ยว

การค้าขายแดนส่งผลกระทบต่อธุรกิจการท่องเที่ยว ทำให้มีการขยายตัวและเจริญเติบโตมากขึ้น เช่น ธุรกิจร้านอาหาร ธุรกิจโรงแรมที่พัก ร้านขายของฝากของที่ระลึก และมีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะช่วงเทศกาล และฤดูกาลท่องเที่ยว ที่หน่วยงานภาครัฐได้จัดขึ้นมาเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวตลอดทั้งปี และยังสามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวในกลุ่มภาคเหนือตอนบนและประเทศเพื่อนบ้านได้ มีการพัฒนาด้านสถานที่พักแรมและบุคลากรเพิ่มขึ้น โดยอนาคตปริมาณการค้าและนักท่องเที่ยวผ่านแดน จะเป็นตัวกำหนดโครงสร้างพื้นฐานของเมือง

ด้านการแข่งขันทางการค้า

ด้านการแข่งขันทางการค้า พบว่ามีความคล่องตัวในการประกอบธุรกิจ และยังได้รับผลที่เกิดพัฒนาระบบโลจิสติกส์ส่งผลทำให้การค้าให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ช่วยลดอุปสรรคทางการค้าภายในประเทศการประกันความเสี่ยงทางการค้าและการขนส่ง มีการสนับสนุนสภาพคล่องและเข้าถึงแหล่งเงินทุนคุ้มครองและรักษาผลประโยชน์ของผู้บริโภค

ด้านสิ่งแวดล้อม

การค้าขายแดนส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างเห็นชัดเจนคือมีการบุกรุกป่าเพิ่มขึ้น เพื่อขยายที่ทำกินและการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อแปรรูปและเพื่อประโยชน์ใช้สอย ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริโภค

การส่งเสริมและพัฒนาการค้าขายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน

มีการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจชายแดนจังหวัดตาก ซึ่งมุ่งเน้นใน 3 เรื่อง หลัก คือ การสร้างนิคมอุตสาหกรรม การปรับโครงสร้างด้านการเกษตร และการท่องเที่ยว ซึ่งอำเภอในเขตชายแดนของจังหวัดตากมีความได้เปรียบทางภูมิศาสตร์ ทั้งด้านแหล่งผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญของจังหวัด แหล่งรับซื้อพืชไร่ เป็นแหล่งแรงงานของจังหวัด เป็นแหล่งท่องเที่ยวในเชิงธรรมชาติที่สำคัญของประเทศ ตลอดจนเป็นแหล่งอุตสาหกรรมดั้งเดิมของจังหวัดตาก ซึ่งทำให้เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว

การพัฒนาศักยภาพด้านฝีมือแรงงานและการพัฒนาศักยภาพด้านสินค้า

การพัฒนาศักยภาพด้านฝีมือแรงงาน

จากการศึกษาพบว่าพื้นที่อำเภอแม่สอดเป็นทั้งฐานการค้าชายแดน และฐานการผลิตที่ใช้แรงงานเข้มข้น มีแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่และบริเวณโดยรอบ และภาครัฐได้ลงทุนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นจำนวนมาก ซึ่งหากได้มีการยกระดับมาตรฐานเศรษฐกิจในบริเวณพื้นที่ดังกล่าวเป็นเขตเศรษฐกิจชายแดน ซึ่งรัฐจัดให้มีโครงสร้างพื้นฐานที่เพียงพอ กำหนดสิทธิประโยชน์และสิ่งจูงใจการลงทุนเพิ่มเป็นกรณีพิเศษและจัดกลไกการบริหารที่มีความชัดเจน คล่องตัว และมีอำนาจในการตัดสินใจเบ็ดเสร็จ จะทำให้การขยายตัวทางเศรษฐกิจบริเวณชายแดนมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วและเป็นระบบ สามารถตอบสนองการเป็นประตูการค้าได้อย่างสมบูรณ์ ในขณะที่ภาครัฐ เอกชนและประชาชนในพื้นที่ให้การสนับสนุนแนวทางการพัฒนาดังกล่าว รวมทั้งพร้อมมีส่วนร่วมการดำเนินงานไปสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมโดยเร็ว โดยไทยมีความพร้อมทั้งในด้านสาธารณูปโภค เทคโนโลยี การจัดการความเชี่ยวชาญทางการค้า ส่งเสริมทักษะแรงงานฝีมือ

การพัฒนาศักยภาพด้านสินค้า

ในการพัฒนาศักยภาพด้านสินค้านี้มีดังนี้

1. การปรับโครงสร้างการผลิต และกระตุ้นให้เกิดการลงทุน การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดต้นทุน การสร้างมูลค่าเพิ่ม การพัฒนา Supply chain และ Cluster การเพิ่มสัดส่วนและมูลค่าของ Local Contents เป็นต้น

2. พัฒนาระบบตลาดและขยายช่องทางการค้า โดยเน้นเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบค้าปลีกค้าส่ง การพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตร เช่น ตลาดซื้อขายล่วงหน้า การประกันรายได้ ตลาดชุมชน ตลาดข้อตกลง รวมถึงตลาดนัดต่างๆ

3. เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้ผู้ประกอบการทุกระดับ โดยเฉพาะ SMEs การพัฒนาความรู้การเชื่อมโยงผู้ซื้อผู้ขาย เพิ่มสภาพคล่อง สร้างเครือข่ายผู้ประกอบการ

4. สนับสนุนให้องค์ประกอบการค้าเอื้อต่อความสามารถในการแข่งขัน และพัฒนาการค้า เน้นการเชื่อมโยงการขนส่งและการพัฒนาด้านโลจิสติกส์ ระบบการประกันภัยทางการค้า รวมถึงการเพิ่มบทบาทของกระทรวงพาณิชย์ทางด้านการเงิน เช่น อัตราแลกเปลี่ยน อัตราดอกเบี้ย

5. เสริมสร้างพาณิชย์ภูมิปัญญา เสริมสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าในเชิงพาณิชย์ และการส่งเสริมธุรกิจที่เน้นนวัตกรรมและทรัพย์สินทางปัญญา

6. การขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยการค้าภูมิภาคและค้าชายแดน ซึ่งถือเป็นการลดต้นทุนทางโลจิสติกส์ และสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศทดแทนตลาดส่งออกหลักที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจโลก

7. การพัฒนาธุรกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สอดคล้องกับกระแสหลักของโลกในปัจจุบันเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม และลดผลกระทบต่อภาวะโลกร้อนในปัจจุบัน

นอกจากนี้การค้าชายแดนในบริเวณภาคเหนือ ประตุการค้าสี่แยกอินโดจีนมีสินค้าและบริการเป้าหมายมี 6 กลุ่มได้แก่ เกษตรและเกษตรแปรรูป ข้าวและผลิตภัณฑ์ บริการที่เกี่ยวข้องกับท่องเที่ยว (ร้านอาหาร สปา บริการสุขภาพ) ผ้าและผลิตภัณฑ์ ไม้และไม้แกะสลัก และธุรกิจ Recycle ซึ่งเน้นการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งอย่างครบวงจร ทั้งตัวเกษตรกร พ่อค้าคนกลาง/ผู้ส่งออก และผู้บริโภค แนวทางคือ การให้ความรู้ด้านการตลาด การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน การสร้างเครือข่าย/การรวมกลุ่ม การสนับสนุนสภาพคล่องและหาแหล่งเงินทุน รวมถึงการส่งเสริมด้านการตลาดทั้งในและต่างประเทศ เช่น การโฆษณาประชาสัมพันธ์สินค้า การจัด Road show การจับคู่ธุรกิจ การจัดงาน event ส่งเสริมภาพลักษณ์ต่างๆ โดยมีการพัฒนาดังนี้

1. การพัฒนาตัวสินค้า/เพิ่มมูลค่า เช่น การส่งเสริมการแปรรูปสินค้า/สร้าง Value chain การสร้างแบรนด์ พัฒนามาตรฐาน/คุณภาพ (GMP,GAP) การสนับสนุนสินค้านวัตกรรม ภูมิปัญญา และทรัพย์สินทางปัญญา (GI)

2. พัฒนาระบบการผลิต เน้นการลดต้นทุน และเพิ่มผลผลิต

3. การพัฒนาตลาดและช่องทางกระจายสินค้า การพัฒนาตลาดชุมชน ยานการค้า ตลาดซื้อขายล่วงหน้า และตลาด Auction เป็นต้น นอกจากนี้ ยังได้มีการเสนอแนวคิดเรื่องการพัฒนาธุรกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมภายใต้ยุทธศาสตร์การค้าหลัก โดยได้นำเสนอโครงการจัดตั้งศูนย์กระจายสินค้าวัสดุ recycle ของภาคเหนือ ซึ่งในปัจจุบันได้เริ่มมีผู้ประกอบการดำเนินธุรกิจดังกล่าวใน

จังหวัดพิษณุโลก ธุรกิจดังกล่าวสามารถนำรายได้มหาศาลแก่ประเทศ และยังเป็นการกระตุ้นให้เกิดธุรกิจใหม่ๆและการลงทุนอีกด้วย

การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาข้างต้นมีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

พัฒนาการทางการค้าและรูปแบบของการค้าชายแดน กรณีศึกษาประตูการค้าสี่แยกอินโดจีน จากการศึกษาพบว่าการค้าชายแดนมีบทบาทต่อเศรษฐกิจของประเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในเขตพื้นที่ประตูการค้าสี่แยกอินโดจีนที่มีพื้นที่เชื่อมโยงที่ทำการวิจัย โดยเฉพาะอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ซึ่งขยายตัวได้ดีเนื่องจากศักยภาพการเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านในอนุภาคุ่มแม่น้ำโขงตอนบน และยังมี การเชื่อมโยงไปยังเขตเอเชียใต้ ซึ่งภาครัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของศักยภาพดังกล่าว จึงมีนโยบายสนับสนุนการพัฒนาการค้าชายแดนภาคเหนืออย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเห็นได้ว่าความก้าวหน้าของการดำเนินงานตามนโยบายที่สำคัญได้ส่งผลต่อการพัฒนาการค้าชายแดนและด่านชายแดน ในเขตพื้นที่ที่ทำการศึกษาคือ มีจุดผ่านแดนถาวร คือ ช่องบ้านภู่ และช่องบ้านห้วยต่าง ๆ จังหวัดอุตรดิตถ์ และมีด่านศุลกากรคือ ด่านแม่สอดในจังหวัดตาก ซึ่งด่านแม่สอดในจังหวัดตากเป็นด่านชายแดนที่มีสัดส่วนการค้าที่สูงที่สุด

รูปแบบการค้าชายแดน มีรูปแบบที่เป็นทั้งการค้าในระบบและการค้านอกระบบ การค้าในระบบเป็นการค้าที่ถูกต้องตามกฎหมาย โดยผู้นำเข้า-ส่งออก จะทำการนำเข้าและส่งออกสินค้าผ่านพิธีการศุลกากรโดยมีการเสียภาษีอย่างถูกต้องสอดคล้องกับงานวิจัยของรุธิร์ พนมยงค์ (2555) ที่กล่าวว่า การค้าชายแดนและการค้าผ่านแดนเป็นการค้าระดับท้องถิ่นที่เกิดขึ้นบริเวณชายแดนระหว่างประชาชนหรือผู้ประกอบการที่มีถิ่นที่อยู่คนละประเทศ โดยไม่จำเป็นต้องมีสัญญาการค้าระหว่างกัน สินค้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน โดยใช้เงินสดท้องถิ่น ทั้งการค้าที่ผ่านและไม่ผ่านพิธีการทางศุลกากร เนื่องจากการเคลื่อนย้ายสินค้าทำได้ง่ายและยากต่อการควบคุม ส่วนการค้านอกระบบมีการลักลอบทำการค้าตามแนวชายแดนจุดที่มีการลักลอบนำเข้า ได้แก่ บริเวณแม่น้ำเมย การค้าแบบนี้เรียกว่า การค้าลอยน้ำ นอกจากนี้ ยังมีลักษณะการค้าขนาดเล็กและขนาดกลางของประชาชนหรือผู้ประกอบการที่อยู่ใกล้บริเวณชายแดน ส่วนใหญ่มักเป็นสินค้าอุปโภคบริโภค สินค้าทางการเกษตรและของป่า จากการขยายตัวอย่างรวดเร็วของการค้าและการลงทุนการค้าชายแดนจึงเกี่ยวข้องกับบริษัทใหญ่ในศูนย์กลางมากยิ่งขึ้น สัดส่วนการค้าของประชาชนและผู้ประกอบการรายย่อยมีแนวโน้มลดลง ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคของการค้าชายแดนได้ในระยะยาว สอดคล้องกับนิยาม ไวยรัชพานิช (2550) ว่าเป็นการซื้อ-ขายกัน ระหว่างประชาชนในบริเวณแนวชายแดนของสามารถเก็บเป็นสถิติข้อมูลปริมาณการค้าได้ เป็นการซื้อ-ขายกันในบริเวณชายแดนที่ใช้เงินสด และมีการสำแดง และเสียภาษี ณ ด่านศุลกากรที่ควบคุมพื้นที่นั้น ๆ ผู้ซื้อจะเป็นผู้สำแดงตามระเบียบศุลกากร และมีการเก็บสถิติข้อมูลทางการค้าเป็นการค้าแบบการให้สินเชื่อซึ่งกันและกัน การค้ารูปแบบนี้ต้องอาศัยความเชื่อใจกัน ซึ่งพ่อค้าชายแดนมีความสามารถในการติดต่อกับพ่อค้าในประเทศเพื่อนบ้าน ดังนั้นผู้ที่ต้องการจะไปลงทุนทำการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านจะต้องติดต่อกับพ่อค้าชายแดนเพราะเขาจะรู้ข้อมูลต่างๆ เป็นอย่างดีในการค้า และสามารถให้สินเชื่อแก่กันได้และ

วรากร รัตนอารีกุล(2544) กล่าวว่าการค้าขายเป็นการค้าเล็กๆ น้อยๆ ที่ผ่านชายแดน ผ่านจุดผ่อนปรนทางชายแดน แต่ผู้ค้าไม่จำเป็นต้องขออนุญาตหรือได้รับอนุมัติโดยหลักการ ไม่ต้องทำการจดบันทึกเหมือนกับการค้าปกติว่าค้าขายในการปริมาณเท่าไร อย่างไร แต่การค้าขายมีข้อจำกัดเพียงอย่างเดียวคือ ต้องค้าขายกัน ในวงเงินที่จำกัดต่อครั้งซึ่งขึ้นอยู่กับกำหนัดของแต่ละประเทศ และพิมสิริ พิวรงค์ (2553)ที่ศึกษาโครงสร้างและรูปแบบการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกล่าวว่า รูปแบบการค้าชายแดนช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาการค้าการลงทุน การท่องเที่ยว การบริโภค ทำให้ระบบเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดมีการเจริญเติบโต ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลงทุนมากขึ้นพบว่า ธุรกิจมีโอกาส และช่องทางการแสวงผลกำไรให้กิจการเพิ่มขึ้น

การขยายพื้นที่ทางการค้าพบว่า มีเหตุผลที่การค้าชายแดนไทยขยายตัวที่สำคัญได้แก่ การปรับนโยบายของทางการไทยที่มุ่งเปลี่ยนสนามรบเป็นตลาดการค้าสอดคล้องกับงานวิจัยของชีวิตสารพัตร (2553) ประชาชนมีการค้าขายตามแนวชายแดนในลักษณะพึ่งพาสินค้าระหว่างกันเพื่อการดำรงชีพ และสามารถพัฒนาไปสู่การค้าระหว่างประเทศ จากการศึกษาที่ประเทศไทยมีนโยบายภาครัฐเปลี่ยน สนามรบเป็นสนามการค้า และนโยบายภาครัฐ (ด้านการส่งเสริมการค้าชายแดน และวัฒนธรรม) การสนับสนุนของสถาบันการเงินได้แก่ธนาคาร เพื่อการพัฒนาเอเชียและธนาคารโลก การขยายตัวของเศรษฐกิจในภูมิภาคนี้ ซึ่งทำให้การค้าระหว่างกันขยายตัวตามไปด้วยและงานวิจัยของเปรมประชา ดีเมลโล (2552) พบว่ามีการขยายตัวของการค้าชายแดนมากขึ้นมีการขยายพื้นที่ค้าขาย สิ่งก่อสร้างและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ มีการเกิดเครดิตให้กับคู่ค้า แต่ยังคงชำระโดยเงินสดเป็นหลัก สินค้าที่สำคัญคือสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีพและเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ

ภาวะการค้าชายแดนโดยภาพรวม ปี 2555 การค้าชายแดนของประเทศไทยกับ ACMECS มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น ร้อยละ 19.42 สำหรับปี 2556 เดือนมีนาคม การค้าของประเทศไทยกับ ACMECS มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น ร้อยละ 17.28 ในปี 2555 มีมูลค่าการส่งออก มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.00 สินค้าที่ส่งออกที่สำคัญของไทย ได้แก่ น้ำมันสำเร็จรูป เครื่องจักรกลและส่วนประกอบของเครื่องจักรกล รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ สินค้าที่ส่งออกที่มีศักยภาพสูง ได้แก่ เครื่องดื่ม มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยปีละ 30.20% น้ำมันสำเร็จรูป มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยปีละ 18.41 % เครื่องสำอาง สบู่และผลิตภัณฑ์รักษาผิว มีอัตราการลดลงเฉลี่ยปีละ 13.01% เคมีภัณฑ์ มีอัตราเติบโตเฉลี่ยปีละ 12.94% รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ มีอัตราการลดลงเฉลี่ยปีละ 6.41 % มีมูลค่าการนำเข้า 8148.1 ล้านดอลลาร์สหรัฐ มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น ร้อยละ 19.42 สำหรับปี 2556 มีมูลค่าการนำเข้า 782.4 ล้านดอลลาร์สหรัฐ มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 144.46สินค้านำเข้า ที่สำคัญได้แก่ ก๊าซธรรมชาติ เครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน สินแร่โลหะอื่นๆ เศษโลหะและผลิตภัณฑ์ ผักและผลไม้ และเหล็กและผลิตภัณฑ์จากเหล็ก สินค้านำเข้าที่มีศักยภาพสูง ได้แก่ รถจักรยานยนต์ สอดคล้องกับงานวิจัยของเปรมประชา ดีเมลโล (2552) ได้ศึกษาลักษณะรูปแบบของการค้าชายแดนสินค้าที่ส่งออกสำคัญได้แก่ สินค้าอุปโภคบริโภค วัสดุก่อสร้าง น้ำมัน เชื้อเพลิง เครื่องยนต์ รถแทรกเตอร์ เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์และส่วนประกอบต่าง ๆ สินค้านำเข้าที่สำคัญได้แก่สินค้าเกษตร วัตถุดิบพื้นเมือง สินค้ากสิกรรม สินค้าประมงและปศุสัตว์

ปัญหาและอุปสรรคของการค้าชายแดนและผลกระทบต่อชุมชน กรณีศึกษาประตูการค้าสี่แยกอินโดจีน จังหวัดพิษณุโลก พบว่าปัญหาและอุปสรรคการค้าชายแดนที่พบได้แก่ การขาดความไว้วางใจกัน ขาดต้นทุนทางสังคมหรือทุนทางการเมือง ความอ่อนไหวทางการเมืองภายในบางประเทศ ทิศทางและระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ-การเมืองที่ต่างกัน โครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจหลายประเทศไม่ได้รับการพัฒนา ซึ่งที่สำคัญเกิดจากบาดแผลทางสงคราม ปัญหาระบบการเงินและกฎระเบียบต่างๆ เงินที่ใช้ในการค้าหลายสกุลไม่มั่นคง และมีกฎระเบียบที่เปลี่ยนแปลงบ่อยและไม่เอื้อต่อการค้า การค่านอกระบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของขวัญกมล ดอนขวา (2554) ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของการค้าชายแดนคือ ปัญหาของโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นในการดำเนินธุรกิจของประเทศคู่ค้า ปัญหาการค่านอกระบบของการค้าชายแดน ปัญหาหนี้ธุรกิจไทยขาดสภาพคล่องทางการเงิน ทำให้ผู้ที่ค้าในระบบต้องเสียเปรียบ และทำให้จำต้องออกกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการค้า ปัญหาของข้อจำกัดของการนำเข้าหรือส่งออกสินค้าบางชนิด พื้นที่ชายแดนที่ติดต่อกับประเทศไทย มีปัญหาชนกลุ่มน้อยที่มีการสู้รบอยู่เสมอ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการขนส่งสินค้าในบางเส้นทาง และบางครั้ง ทำให้พม่าต้องปิดด่านการค้าชายแดนด้านที่ติดต่อกับไทย การส่งออกสินค้าผ่านแดนพม่าไปประเทศที่สามจะต้องเสียค่าธรรมเนียมเพิ่มเติม และงานวิจัยของสุรศักดิ์ เลี่ยมเลิศ(2547) และปัญหาของการเก็บค่าธรรมเนียมผ่านแดนทั้งในระบบและนอกระบบ สำหรับมูลค่าการลักลอบการนำเข้าสินค้า ผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่ภาครัฐเห็นว่ามูลค่าค้าน้อยกว่าที่นำเข้าโดยถูกต้อง

ผลกระทบของการค้าชายแดนต่อชุมชน จากการสอบถามและการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนผู้สูงอายุในพื้นที่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในส่วนภาครัฐบาลได้แก่ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องพบว่า การค้าชายแดนส่งผลกระทบด้านเศรษฐกิจคือ ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น และได้บริโภคสินค้าในราคาที่ถูกลง สินค้าที่นำมาจำหน่ายมีความหลากหลายสอดคล้องกับงานวิจัยของขวัญกมล ดอนขวา (2554) ก่อให้เกิดการจ้างงานในชุมชนที่อยู่บริเวณเขตชายแดนของประเทศและทำให้ประชาชนในประเทศคู่ค้ามีสินค้าอุปโภคบริโภค มีการเคลื่อนย้ายสินค้าช่วยให้เกิดการจ้างงานในพื้นที่ มีการลงทุนทางการค้าเพิ่มขึ้น การค่านอกระบบมีมากขึ้นสอดคล้องกับงานวิจัยของเปรมประชา ดีเมลโล (2552)การค่านอกระบบ ส่งผลต่อปัญหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกฎระเบียบ ส่งผลกระทบต่อการค้าชายแดนต่อชุมชน ค่าแรงภายในประเทศที่สูงขึ้นส่งผลให้อุตสาหกรรมใช้แรงงานเข้มข้นอาจย้ายฐานการผลิตไปประเทศเพื่อนบ้าน และยังเป็น การเปิดโอกาสให้หลายประเทศลงทุนในประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น

ผลกระทบทางด้านสังคมพบว่าประชาชนมีจำนวนเพิ่มขึ้นจากคนในพื้นที่และแรงงานนอกพื้นที่ มีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมอย่างเห็นได้ชัด การประกอบอาชีพทางการเกษตรลดลง เนื่องจากมีการครอบครองที่ดินหรือพื้นที่มีการเปลี่ยนแปลง มีการซื้อขายที่ดินทั้งที่มีเอกสารสิทธิ์และไม่มีเอกสารสิทธิ์โดยเฉพาะติดกับแม่น้ำ มีปัญหาโรคติดต่อจากคนต่างพื้นที่เพิ่มขึ้น มีค่านิยมในการบริโภคสิ่งฟุ่มเฟือยมากขึ้น มีการจับจ่ายใช้สอยในสิ่งที่ไม่จำเป็นเช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า วัสดุอุปกรณ์การสื่อสาร เครื่องประดับ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม วิถีชีวิต การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทางด้านวิชาการ ด้านการแพทย์ ด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์บนพื้นฐานของความร่วมมือในภูมิภาค มีการลักลอบนำเข้าสินค้าที่

ผิดกฎหมาย ระบบการคมนาคมจะดีขึ้นสามารถขนส่งได้รวดเร็วและหลากหลาย ขณะเดียวกันปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นคืออาชญากรรม ทำให้เกิดปัญหา ระบบการศึกษาและสาธารณสุขจะดีขึ้น ทำให้เกิดการแพร่กระจายยาเสพติด ทำให้เกิดปัญหาการใช้แรงงานเด็กและแรงงานต่างด้าว มลพิษ มีการใช้แรงงานต่างด้าวสอดคลองกับงานวิจัยของเรอิ่งศักดิ์ ไชยอุดม (2550) ที่มีปัญหาแรงงานต่างด้าวลักลอบหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ทำให้เกิดปัญหาชุมชนแออัด ทำให้เกิดการติดสินบนกับเจ้าหน้าที่รัฐ ทำให้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนเป็นที่รู้จัก

ด้านการท่องเที่ยวการค้าชายแดนส่งผลกระทบต่อธุรกิจการท่องเที่ยว ทำให้มีการขยายตัวและเจริญเติบโตมากขึ้น เช่น ธุรกิจร้านอาหาร ธุรกิจโรงแรมที่พัก ร้านขายของฝากของที่ระลึก และมีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะช่วงเทศกาล และฤดูกาลท่องเที่ยว ที่หน่วยงานภาครัฐได้จัดขึ้นมาเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวตลอดทั้งปี และยังเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวในกลุ่มภาคเหนือตอนบนและประเทศเพื่อนบ้านได้ มีการพัฒนาด้านสถานที่พักแรมและบุคลากรเพิ่มขึ้น โดยอนาคตปริมาณการค้าและนักท่องเที่ยวผ่านแดน จะเป็นตัวกำหนดโครงสร้างพื้นฐานของเมืองสอดคลองกับงานวิจัยของพิมสิริ พิฆังค์ (2553) การค้าชายแดน ช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาการค้าการลงทุน การท่องเที่ยว การบริโภค ทำให้ระบบเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดมีการเจริญเติบโต

ด้านการแข่งขันทางการค้า พบว่ามีความคล่องตัวในการประกอบธุรกิจ และยังได้รับผลที่เกิดพัฒนาระบบโลจิสติกส์ส่งผลทำให้การค้าให้มีประสิทธิภาพสูงสุด สอดคลองกับงานวิจัยของรุธิร์ พนมยงค์ (2555) เพื่อเพิ่มศักยภาพทางด้านโล-จิสติกส์สำหรับการค้าชายแดนและการค้าผ่านแดนเพื่อให้ไทยสามารถตลาดใหม่ๆ ในการขยายและเพิ่มโอกาสการส่งออก ดึงดูดการค้า การลงทุนจากต่างประเทศ ช่วยลดอุปสรรคทางการค้าภายในประเทศการประกันความเสี่ยงทางการค้า และการขนส่ง มีการสนับสนุนสภาพคล่องและเข้าถึงแหล่งเงินทุนคุ้มครองและรักษาผลประโยชน์ของผู้บริโภค

การค้าชายแดนส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างเห็นชัดเจนคือมีการบุกรุกป่าเพิ่มขึ้น เพื่อขยายที่ทำกินและการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อแปรรูปและเพื่อประโยชน์ใช้สอย ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย ส่งผลกระทบต่อรูปแบบการบริโภค ดังการศึกษาของกรวรรณ สังขกร และสุพัฒน์ ไตรวิจักษ์ชัยกุล (2547) ที่ได้ศึกษาผลกระทบในด้านดีต่อด้านการค้า ด้านการท่องเที่ยว แต่ก็ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ เพิ่มขึ้น เช่นปัญหาด้านอาชญากรรม การลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ปัญหายาเสพติด ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่ระเบิดเกาะแก่งเพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินเรือ เป็นต้น

การส่งเสริมและพัฒนาการค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน มีการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจชายแดนจังหวัดตาก ซึ่งมุ่งเน้นใน 3 เรื่อง หลัก คือ การสร้างนิคมอุตสาหกรรม การปรับโครงสร้างด้านการเกษตร และการท่องเที่ยว ซึ่งอำเภอในเขตชายแดนของจังหวัดตากมีความได้เปรียบทางภูมิศาสตร์ ทั้งด้านแหล่งผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญของจังหวัด แหล่งรับซื้อพืชไร่ เป็นแหล่งแรงงานของจังหวัด เป็นแหล่งท่องเที่ยวในเชิงธรรมชาติที่สำคัญของประเทศ ตลอดจนเป็นแหล่งอุตสาหกรรมดั้งเดิมของจังหวัดตาก ซึ่งทำให้เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวสอดคลองกับงานวิจัยของพิมสิริ พิฆังค์ (2553) ที่เน้นการเปลี่ยนแปลงโดยกลายเป็นผู้ส่งออกสินค้าและบริการไปยังต่างประเทศมากกว่าการพึ่งพิง การนำสินค้าและบริการ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาการค้าการลงทุน การท่องเที่ยว การบริโภค ทำให้

ระบบเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดมีการเจริญเติบโต ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลงทุนมากขึ้นพบว่า ธุรกิจมีโอกาส และช่องทางการแสวงผลกำไรให้กิจการเพิ่มขึ้น

การพัฒนาศักยภาพด้านฝีมือแรงงานจากการศึกษาพบว่าพื้นที่อำเภอแม่สอดเป็นทั้งฐานการค้าชายแดน และฐานการผลิตที่ใช้แรงงานเข้มข้น มีแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่และบริเวณโดยรอบ และภาครัฐได้ลงทุนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นจำนวนมาก ซึ่งหากได้มีการยกระดับมาตรฐานเศรษฐกิจในบริเวณพื้นที่ดังกล่าวเป็นเขตเศรษฐกิจชายแดน ซึ่งรัฐจัดให้มีโครงสร้างพื้นฐานที่เพียงพอ กำหนดสิทธิประโยชน์และสิ่งจูงใจการลงทุนเพิ่มเป็นกรณีพิเศษและจัดกลไกการบริหารที่มีความชัดเจน คล่องตัว และมีอำนาจในการตัดสินใจเบ็ดเสร็จ จะทำให้การขยายตัวทางเศรษฐกิจบริเวณชายแดนมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วและเป็นระบบ สามารถตอบสนองการเป็นประตูการค้าได้อย่างสมบูรณ์ ในขณะที่ภาครัฐ เอกชนและประชาชนในพื้นที่ให้การสนับสนุนแนวทางการพัฒนาดังกล่าว รวมทั้งพร้อมมีส่วนร่วมการดำเนินงานไปสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมโดยเร็ว โดยไทยมีความพร้อมทั้งในด้านสาธารณูปโภค เทคโนโลยีการจัดการ ความเชี่ยวชาญทางการค้า ส่งเสริมทักษะแรงงานฝีมือ ดังแนวคิดของ (Jones,2008;Leamer,1995;O'Rourke,2003)ที่กล่าวว่า ประเทศที่มีปัจจัยด้านแรงงานมากจะเน้นการส่งออกด้านแรงงาน ส่วนประเทศที่มีปัจจัยด้านต้นทุนมากก็จะเน้นการส่งออกปัจจัยด้านต้นทุนเพื่อให้ได้มาซึ่งประสิทธิภาพในการส่งออกมากที่สุด

ในการพัฒนาศักยภาพด้านสินค้ามีดังนี้ การปรับโครงสร้างการผลิต และกระตุ้นให้เกิดการลงทุน การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดต้นทุน การสร้างมูลค่าเพิ่ม การพัฒนา Supply chain และ Cluster การเพิ่มสัดส่วนและมูลค่าของ Local Contents พัฒนาระบบตลาดและขยายช่องทางการค้า โดยเน้นเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบค้าปลีกค้าส่ง การพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตร เช่น ตลาดซื้อขายล่วงหน้า การประกันรายได้ ตลาดชุมชน ตลาดข้อตกลง รวมถึงตลาดนัดต่างๆ เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้ผู้ประกอบการทุกระดับ โดยเฉพาะ SMEs การพัฒนาความรู้การเชื่อมโยงผู้ซื้อผู้ขาย เพิ่มสภาพคล่อง สร้างเครือข่ายผู้ประกอบการ สนับสนุนให้องค์กรประกอบทางการค้าเอื้อต่อความสามารถในการแข่งขัน และพัฒนาการค้า เน้นการเชื่อมโยงการขนส่งและการพัฒนาด้านโลจิสติกส์สอดคล้องกับงานวิจัยของรุธิร์ พนมยงค์ (2555) การดำเนินการที่จำเป็นสำหรับผู้ให้บริการด้านโลจิสติกส์ เพื่อเพิ่มศักยภาพทางด้านโลจิสติกส์สำหรับการค้าชายแดนและการค้าผ่านแดน ระบบการประกันภัยทางการค้า รวมถึงการเพิ่มบทบาทของกระทรวงพาณิชย์ ทางด้านการเงิน เช่น อัตราแลกเปลี่ยน อัตราดอกเบี้ย เสริมสร้างพาณิชย์ภูมิปัญญา เสริมสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าในเชิงพาณิชย์ และการส่งเสริมธุรกิจที่เน้นนวัตกรรมและทรัพย์สินทางปัญญา ขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยการค้าภูมิภาคและค้าชายแดน ซึ่งเป็นการลดต้นทุนทางโลจิสติกส์ และสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศทดแทนตลาดส่งออกหลักที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจโลก การพัฒนาธุรกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สอดคล้องกับกระแสหลักของโลกในปัจจุบันเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม และลดผลกระทบต่อภาวะโลกร้อนในปัจจุบัน

นอกจากนี้การค้าชายแดนในบริเวณภาคเหนือ ประตูการค้าสี่แยกอินโดจีนมีสินค้าและบริการเป้าหมายมี 6 กลุ่มได้แก่ เกษตรและเกษตรแปรรูป ข้าวและผลิตภัณฑ์ บริการที่เกี่ยวข้องกับท่องเที่ยว (ร้านอาหาร สปา บริการสุขภาพ) ผ้าและผลิตภัณฑ์ ไม้และไม้แกะสลัก และธุรกิจ

Recycle ซึ่งเน้นการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งอย่างครบวงจร ทั้งตัวเกษตรกร พ่อค้าคนกลาง/ผู้ส่งออก และผู้บริโภค แนวทางคือ การให้ความรู้ด้านการตลาด การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน การสร้างเครือข่าย/การรวมกลุ่ม การสนับสนุนสภาพคล่องและหาแหล่งเงินทุน รวมถึงการส่งเสริมด้านการตลาดทั้งในและต่างประเทศ เช่น การโฆษณาประชาสัมพันธ์สินค้า การจัด Road show การจับคู่ธุรกิจ การจัดงาน event ส่งเสริมภาพลักษณ์ต่างๆ โดยมีการพัฒนาดังนี้ การพัฒนาตัวสินค้า/เพิ่มมูลค่า เช่น การส่งเสริมการแปรรูปสินค้า/สร้าง Value chain การสร้างแบรนด์ พัฒนามาตรฐาน/คุณภาพ (GMP,GAP) การสนับสนุนสินค้านวัตกรรม ภูมิปัญญา และทรัพย์สินทางปัญญา (GI) พัฒนาระบบการผลิต เน้นการลดต้นทุน และเพิ่มผลผลิต การพัฒนาตลาดและช่องทางกระจายสินค้า การพัฒนาตลาดชุมชน ยานการค้า ตลาดซื้อขายล่วงหน้า และตลาด Auction เป็นต้น นอกจากนี้ ยังได้มีการเสนอแนวคิดเรื่องการพัฒนาธุรกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมภายใต้ยุทธศาสตร์การค้าหลัก โดยได้นำเสนอโครงการจัดตั้งศูนย์กระจายสินค้าวัสดุ recycle ของภาคเหนือ ซึ่งในปัจจุบันได้เริ่มมีผู้ประกอบการดำเนินธุรกิจดังกล่าวในจังหวัดพิษณุโลก ธุรกิจดังกล่าวสามารถนำรายได้มหาศาลแก่ประเทศ และยังเป็นการกระตุ้นให้เกิดธุรกิจใหม่ๆและการลงทุนอีกด้วย ดังที่ชวีญกมล ดอนขวา (2554) ได้เสนอแนวทางในการพัฒนาการค้าชายแดนไว้ 3 รูปแบบคือ การพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในอนุภาค การพัฒนาการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน และการเร่งรัดการพัฒนาการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. นำไปใช้เป็นฐานข้อมูลในการติดต่อการค้าซื้อขายและการทำการค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้านได้
2. เพื่อส่งเสริมในการพัฒนาการนำเทคโนโลยีการผลิต การส่งเสริมการตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าให้ตรงกับความต้องการประเทศคู่ค้า
3. เพื่อนำไปวางแผนกลยุทธ์ในเรื่องการค้าระหว่างประเทศ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเพื่อสร้างหลักสูตรการส่งเสริมการส่งออกสินค้าที่มีอัตลักษณ์ของแต่ละประเทศ
2. ควรมีวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการเจริญเติบโตของการค้าชายแดนในประชาคมอาเซียน
3. ควรมีการศึกษาอุปสงค์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของการค้าชายแดน